

Література

1. Аркушина Г.Ф., Попова О.М. Аналіз дендрофлори Кіровограда //Вісник Одеського національного університету. Біологія. -2003. — т.8, вип..6. — С. 36-42.
2. Аркушина Г.Ф., Гулай О.В. Особливості дендрофлори Кіровограда та її значення в оптимізації міського середовища //Науковий вісник НЛТУ України. — Львів: РВВ НЛТУ України, — 2010. — вип..20.14. — С. 39-43.
3. Кучерявый В. А. Природная среда города. Львов: Вища школа, 1984. — 142 с.
4. Кучерявый В. А. Урбоэкологические основы фитомелиорации. — М.: Информациа, 1991. — 288 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКЛІМАТИЗОВАНИХ ЕФІРООЛІЙНИХ РОСЛИН НА ТЕРИТОРІЇ НІКІТСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ

Бойчук А.О.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Нікітський ботанічний сад (НБС) — дійсно унікальний рекреаційний та науково-дослідницький центр України. НБС знаходиться в нетиповому для України субтропічному кліматичному поясі і, зважаючи на кліматичні особливості, став осередком селекції та акліматизації нетипових для України видів рослин, зокрема ряду ефіроолійних.

Ефіроолійні культури належать до різних родин та видів рослин. Об'єднує їх наявність ефірної олії, яка нагромаджується в рослині або окремих її частинах — насінні, листках, пелюстках квіток. Ефірна олія містить природні ароматичні речовини, що надають рослинам специфічного запаху; їй притаманна леткість та масляниста консистенція, а її основу становлять суміші різних органічних сполук, серед яких найголовнішими є терпеноїди. Найбільше видове різноманіття ефіроолійних характерне для субтропічних та тропічних кліматичних поясів.

Використання цих рослин та виробленої з них ефірної олії залежить від хімічного складу та комбінацій окремих компонентів. Ефіроолійні рослини є важливою сировиною для харчової і фармацевтичної промисловості та інших сфер виробництва. Зокрема, з них виготовляють бактерицидні, знеболюючі, сечогінні, заспокійливі, відхаркувальні та інші препарати. Застосовують також у парфумерії та косметології [4].

Акліматизація рослин — пристосування організмів до нових кліматичних, фізико-хімічних, ґрунтових та інших умов нового середовища існування та до нових біоценозів, в які вони потрапляють природним шляхом або свідомо чи випадково переносяться людиною. Це складний комплекс пристосувальних явищ, які відбуваються в рослинах під дією природних чинників і створених людиною умов, внаслідок змін норми організму, обміну речовин, генетичної структури, формотворних процесів, шляхом природного добору [1].

З огляду на те, що найкращими кліматичними зонами для вирощування ефіроолійних культур є субтропіки та тропіки, теплий субтропічний клімат середземноморського типу Південного берега Криму (ПБК) створив чудові передумови для вирощування та акліматизації великої кількості видів, непридатних нашій країні. Особливо добре почуваються в Криму види, завезені з островів Середземного моря, північної Африки та власне середземноморського узбережжя. Проте, окрім субтропіків та тропіків, ефіроолійні рослини зустрічаються в зоні помірного клімату (власне вся територія України крім ПБК, Кримських гір та Українських Карпат), зонах висотної поясності (наприклад приморські Альпи); багато видів з цих регіонів також акліматизовані на території НБС, що ще раз свідчить про його унікальне географічне положення.

Південні схили Головної гряди Кримських гір, що круто обриваються до Чорного моря, вкриті коричневими і коричнево-червоними ґрунтами. Вміст гумусу в них становить 3 — 3,5%. На породах червоного кольору ґрунти отримують червоно-коричневе забарвлення. Хоча родючість ґрунту невелика і в значній мірі поступається землям півдня України, науково-технічна база НБС та висококваліфікований персонал дозволяють значно підвищити якість умов зростання ефіроолійних та підвищити їхню родючість (від покращення гранулометричних якостей ґрунту до внесення добрив і завезення більш підходящого субстрату). Для особливо вибагливих рослин (як правило — більш теплолюбних) можуть створюватись покращені штучні умови проростання (виращування в теплицях). Деяким видам рослин клімат дещо не підходить, і хоча їхнє проростання на території НБС можливе, їх розвиток усе ж таки буде пригнічений. Наприклад евкالیпт кулястий досягає не більше 20 м заввишки, замість 70 м в природних умовах. Відповідно виращування дерев в тепличних умовах надзвичайно важке та економічно недоцільне, з огляду на рівень матеріально-технічної бази науково-дослідницького центру. В даному випадку можливо говорити лише про часткову акліматизацію видів [3].

Класичними представниками ефіроолійних рослин ПБК, а також НБС є троянда ефіроолійна, аніс, коріандр, лаванда, шавлія мускатна, евкالیпт, кипарис, ліванський кедр та ряд інших рослин.

Яскравим представником трав'янистих рослин серед ефіроолійних, яка виращується в Криму не тільки в науково-дослідницьких, а й промислових цілях, є лаванда.

Батьківщина **лаванди** — приморські Альпи. Дуже поширена в багатьох районах Малої Азії, Північної Африки, Близького Сходу. В Європі лаванду почали культивувати наприкінці XVI ст. В Росію була завезена в другій половині XIX ст., але промислові плантації почали закладати лише в 1929 р. в Криму, де нині знаходяться найбільші її насадження. Лаванда звичайна належить до родини губоцвітих. Це куляста, вічнозелена рослина висотою 35 — 50 см. Як гірська рослина лаванда досить холодостійка. Витримує зими з морозами до мінус 20°C, а при наявності снігового покриву товщиною 25 см — до мінус 28°C. Сходи у фазі 4 — 5 пар листків витримують заморозки до мінус 8 — 10 С. Протягом вегетації для лаванди кращою є тепла, а під час цвітіння — спекотна погода. Лаванда — світлолюбна рослина. В умовах затінення її пагони сильно витягуються, зменшується розмір квіток, знижується вміст олії в них. До вологи найбільш вразлива від початку вегетації до початку цвітіння. Нестача води в ґрунті в цей час при низькій відносній вологості повітря і суховії зумовлюють значне зниження врожаю. Лаванда невибаглива до ґрунтів. Кращими для неї є карбонатні чорноземно-супіщані і суглинисті ґрунти з домашками щабено, гальки й каміння. Важкі холодні ґрунти з підвищеною кислотністю, високим заляганням ґрунтових вод для неї непридатні.

Троянда ефіроолійна — рід підродиноі Рожеві сімейства Розоцвітих. Багаторічний, розгалужений кущ до 2 метрів висоти сімейства розоцвітих. Продукти переробки квіток троянди використовують при виготовленні високоякісних парфумерно-косметичних виробів, мила, засобів для догляду за шкірою, порожниною рота, волоссям і ін., а також в винно-горілчаному, кондитерському виробництві і в медицині. Батьківщиною троянди ефіроолійної вважають Іран, де її ще в давні часи вирощували для одержання пахучих речовин. У нашій країні вирощування промислової (ефіроолійної) троянди почалося з 1930 р. в Криму, де й тепер розміщені основні її плантації. Характерною біологічною особливістю троянди є наявність нестабільного зимового спокою, що визначає нестійкість рослин під час перезимівлі. При різкій зміні температури від плюсової до мінусової спостерігається підмерзання молодих пагонів, а іноді й загибель рослин. У період спокою рослини витримують морози до мінус 20 — 25°C. Ростові процеси у троянди відновлюються при температурі 5 —

7°C. В умовах Криму сума ефективних температур (понад 5°C), необхідна для вступу рослини у фазу цвітіння, становить 860 — 900°C, а кількість днів з початку бубнявіння бруньок до цвітіння коливається від 50 до 80. Троянда ефіроолійна — світлолюбна рослина, яка не витримує затінення, внаслідок якого зменшуються кількість квіток і їх розміри.

Кипарис вічнозелений — однодомна вічнозелена голонасінна деревна рослина родини кипарисових, з пірамідалною або розлогою кроною, до 30 м заввишки. Батьківщина кипариса вічнозеленого — Північний Іран, Мала Азія, острови Егейського моря, Крит і Кіпр. У Криму його вирощують як декоративну рослину. В зелених насадженнях Криму кипарис вічнозелений виконує естетичну, санітарну та гігієнічну функції, збагачує повітря біологічно активними речовинами. Леткі фітонциди кипариса знезаражують повітря від шкідливих мікроорганізмів (на 40 — 56%), особливо від збудників запальних захворювань дихальних шляхів, виявляють позитивну терапевтичну дію на хворих з хронічними захворюваннями легень. Рослина віддає перевагу світлому місцерозташуванню, проте від прямих сонячних променів крону дерева краще притінити. Полив має бути рясним в літній час і більш помірним взимку. Влітку рослина потребує високої температури повітря (біля 23 — 25°C), взимку — прохолоди [2].

Отже ефіроолійні рослини — не лише цікаві з біологічної точки зору, а й з економічної. Їхня ефірна олія є сировиною для виготовлення ароматичних, мастильних, харчових та ряду інших речовин; Південний берег Криму став осередком їх акліматизації з огляду на його надзвичайно вдале географічне положення, а саме завдяки субтропічному клімату, надзвичайно сприятливому для багатьох видів ефіроолійних. Разом з науково-дослідницькою базою НБС можливе не лише дослідження рослин та вирощування їх з декоративною метою, а й еколого-економічне обґрунтування можливостей та перспектив їх промислового вирощування у даному регіоні.

Література

1. І.П. Рихлівський. Значення фенотипічної мінливості в аспекті адаптаційної здатності рослин. // Інтродукція рослин (№ 1). — 2009. — с. 11 — 20.
2. Кохно М. А., Кузнєцов С. І. Методичні рекомендації щодо добору дерев та кущів для інтродукції в Україні. — К.: Урожай, 2005. — 48 с.
3. Лебеда А. П. Этноботаника тропических и субтропических растений, интродуцированных в Украину. — К.: Академперіодика, 2005. — 52 с.
4. Сікура Й. Й., Капустян В. В. Інтродукція рослин (її значення для розвитку цивілізацій, ботанічної науки та збереження різноманіття рослинного світу). — К.: Урожай, 2003. — 315 с.

МУЛЬЧУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ДОГЛЯДУ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО

Воронцова С.С., Оніпко В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Мульчування — це ефективний агротехнічний прийом для догляду за посівами та збільшенням врожаю. Суть його полягає в тому, що поверхню ґрунту накривають доступним матеріалом (тирсою, соломною, папером, плівкою, дрібними камінчиками, ганчір'ям, листям, торфом, гноєм, шийками, лузгою насіння соняшнику тощо) суцільно або в міжряддях [4]. Але багато овочівників недооцінюють доцільність мульчування. У чому ж полягає важливість і корисність даного заходу?

Ураховуючи зазначені аргументи необхідно визначити переваги та аг-